

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA
IL-FAKULTÀ TAL-ARTI
IL-KORS TAL-QARI TAL-PROVI BIL-MALTI 2012-13
MAL 1030 Ir-Regoli tal-Kitba Maltija fil-Prattika 1

L-Erbgħa 4 ta' Settembru 2013 (9:15 – 11:15)

NOTA: F'dan l-eżami l-istudenti ma jistgħux jużaw kotba.

*Wieġeb iż-**żewġ** taqsimiet.*

- A.** Sib l-iżbalji ortografiċi f'dawn iż-żewġ siltiet, ñożż sing taħthom u kkoreġihom billi tikteb il-kelma sħiħa fil-verżjoni t-tajba bl-aħmar fl-ispazju ta' fuqhom.

[90 marka]

Silta 1: **Solitudni**

[Adattata minn *Samuraj* ta' Frans Sammut]

Mhux fit-triqat kollha tar-raħal kien inqata d-dawl. Il-bozza kbira tiżen tlett wiżniet ta' taht it-tieqa ta' Samwel kienet fl-ghors tagħha ddawwal it-triq għat-tul ta' tefa' ta' ġebbla. U l-faċċata tad-dar tiegħu kienet qisha stampa żghira fuq sfond skur f'kartolina tal-Milied. Li jonqos kienet il-kesħa li twebbes il-qtar tax-xita fi blalen żahar donnhom ġmiemen bojod.

Bejn li ma setax jorqod, bejn id-dawl tat-tieqa u t-trambil tax-xita, it-travi kien għaddhom mill-anqas għaxar darbiet. Xhin mbagħad xeba' jghoddhom, beda jzomm idu l-leminija fuq imnieħru u jistħajjel li qed jghaddi sebghu l-verrej matulhom u bejniethom.

Imbagħad beda jqabzu minn fuqhom bħaż-żwiemel tal-Marsa li jaqbzu x-xatbiet tat-tigrija. U xhin xeba' minn dawn id-drawwiet ta' tfulitu, baqa' jħares lejhom mindudin, jerfaw fuqhom it-toqol tat-torba tal-bejt. Donnu għer għalihom. Dmirhom kienu jghamluh bla ħsieb xejn. Ma jgemgmu qatt. La jafu b'xift jew b'sahra bi ħlas dopju u lanqas b'azzjoni industriali.

Kienu hiemda, mimdudin hdejn xulxin bħal żewġ koppji maħbubin fuq friex wiehed. Tal-ewwel mix-xellug qatt ma ra lil tat-tielet, minn meta tqegħdu f'pothom żmien ilu, u tat-tieni qatt

ma ra lil ta' l-ewwel mill-lemin. Hdejn xulxin u donnhom imbieghda mili shaħ. İzda xorta henjin fis-solitudni.

Hu wkoll kien wahdu. Kien jahseb għar-rasu u l-ghixien dejjem qalghu. Min-nies qatt ma stenna xejn. La modrija, la għarfien, la għajnuna, la faraġ, la sliem, xejn. İzjed kien jibża' minnhom, mill-harsa f'għajnejhom, hiemda, taħbi ġuħ kannibalesk.

La kien javdahom u lanqas imil fuqhom. Il-gidma tagħhom kienet tbeżżghu u f'għajnejhom u fi kliemhom ma kienx jilmaħ għajr il-ghaċċ għall-gidma. Kien wahdu iva, izda ma kien bżonn hadd. Bhat-tigra tal-masġar.

Kellu jterraq il-mogħdija mħattba tal-hajja u jiftaħ għajnejh mit-twegħir tal-hofor nofshom mistura u l-liwjiet f'daqqa u l-ghawg li jfiġġ minn warajhom. B'hiltu biss ried jkun b'sebgħa mitt għajn mill-hurrieq għoli u l-gholliq mohbi taħt il-weraq bellusi tal-ward. Ried jimxi pass pass li wahda minn saqajh ma tinqabadx f'xi nassa fomma miftuħ beraħ u x-xdieq tal-hadid imhejjijin biex jahfnuwielu.

Xi drabi kien iqabbel ruħu ma dak li jgħorr il-ktajjen marbuta mal-egħkiesi ta' saqajh, fuq spaltu t-toqol ta' xifer il-ghuda tas-salib, għaddej f'purċissjoni ta' swied il-qalb. L-ghajru gris solenni u t-toroq imċappsin biż-żeba' sewda tal-luttu. U hu għaddej iġorr il-ktajjen imsaddin min-nofs it-triq. Fuq il-bankini ta' kull ġemb geġwiġija nies. Jgħarrex sewwa f'wiċċhom u b'qatgħa kbira jsib li m'humiex jissieħbu fil-luttu bħalu. Wiċċhom miżbuħ bl-aħmar u fuq imnehirhom iehor kbir tal-buffi taċ-ċirku. Halqhom beraħ u xofftejhom miżbugħin bl-aħmar jgħajjat imbieghdin minn xulxin. U jidhku, jidhku. Iħares f'għajnejhom u jilmaħ ċrieki koħol kbar madwarhom. U għajnejhom wireċ, ħabba 'l hawn, u oħra 'l hinn. U waqt li hu, imkerċaħ, jagħti tefgħa wara l-oħra, iġorr il-ktajjen twal u tqal, huma jlegilgu minn fliexken imlewna bl-ilwien kollha tal-qawsalla. Le, le, mhawnx għar milli tagħmel sehem minn purċissjoni li meta

taqta' jiesek minn ta' quddiemek li mhux hemm u thares lura u ma ssib lil hadd tintebah li qieghed wahdek u li ma hi purçissjoni xejn.

Izda fl-istess waqt kien donnhu jsib ghaxxa fis-solitudni. Kellha mill-benna tal-ghasel li jghaxxilek grizmejk u jahraqomlok. U ġieli ma hassux jghir ghan-nies ta' fuq il-bankini bil-karti mlewnin li jwadb u ghal ras xulxin f'karnival barra minn żmien.

Imbagħad jiġuh waqtiet bħal-lejla meta jhossu donnu travu fi friex wiehed ma' oħrajn, imbiegħed minn ta' hdejh, la jmisshom u lanqas iħoss il-ħtieġa jew ix-xewqa li jmisshom. U fuq, bħalma jittama' li fuqhom ukoll, it-toqol tat-torba u tal-kaptelli.

Jekk l-oħrajn jisfnu u jixxalaw hu ma jafx jagħmel bħalhom... jew ma jistax. Mhix fin-natura tat-tigra li titla' fuq fergħa u ssaffar jew twerżaq minn zokk għal iehor f'orgja ta' hsejjes grotteski li jinftiehm u biss mit-tjur koroh. Izda hu kien tigra? Jekk ma kienx, kien jeħtieġ li jsir. Haġa titpatta b'oħra. Jekk it-tjur u l-bejjem il-koroh l-oħra kienu jistmelluh, għaliex ma jagħtihomx għalxiex jistmelluh tassew?

Jekk huma torox għall-hsejjes ġewwiena tiegħu u ma jagħrfuomx, ma kienx jisthoqqilhom li jisimghuom. Għalhekk l-aħjar li jwaqqafhom u flokhom iħalli biss... hura. Hura għall-hodor u Alla ħares jaqghu taht idejh ghax jigrifhom, jigrifhom, iħallilhom lahamhom miżbugħ, iqattahhom pçeje u jhallihom imxerrdin mal-art għall-bhejjem l-oħra, ha jagħmlu festa minnhom sa ma taqbadhom indigestjoni li ġġieghom jirriġettawhom u mill-ġdid iħalluhom biççiet 'l hawn u 'l hinn, kustilji, imsaren, fwied, izdra, għekiesi, għarqbejn u għajnejn mifqugħa, imgeżwrin f'borża.

Dawk it-travi kienu ilhom hemm siekta mill-anqas mija u ħamsin sena. X'raw, l-injam tagħhom biss jaf. Raw xtiewi u sjufla għadd. Għandhom mnejn raw id-dnub li ma wettaqx hu u li mbagħad kiber miegħu u għaddih.

Charles veru kien multi-miljunarju u ħadd ma kien jaf eżatt kemm kellu. Probabbli l-anqas hu stess ma kien jaf. Iżda mhux minn dejjem kien miljunarju. Anzi beda totalment mix-xejn.

Kien l-akbar minn familja ta' żbatax-il aħwa, disgħa minnhom bniet. Minn tfulitu kien imqareb u sa mill-ewwel snin tal-primarja kien jirnexxielu jaħrab mill-iskola tista' tgħid kuljum. B'ommu dejjem tqila u b'missieru jaħdem lejl u nhar biex ilaħħaq ma' familja kbira li bl-għejja kollha li kien ikollu xorta kompli jkabbar, Charles ftit kellu min iżommlu dixxiplina u ta' seba' snin kien diġa' jiġri qalb il-ftit għelieqi ta' madwar raħal twelidu, jisraq il-frott u ħaxix u jgħabbieh f'karretta biex ibigħu nofs prezz f'raħal ieħor fil-qrib. In-nies kienu jiggustawh u jixtru minn għandu. Kien jati nofs li jaqla' lil ommu u n-nofs l-ieħor kien jaħbih f'moħba li ma kien jaf biha ħadd.

Meta beda jitfarfar u kellu dawk it-tnax il-sena biddel "ix-xogħol" tiegħu u ta' kuljum kienu jintefaw miegħu tliet subien oħra bejn sentejn u tliet snin akbar minnu, u Alla m'għamilhom għax ħadd ma kien jaf fejn kienu jmorru jħufu. Iżda minkejja li Charles kien l-iżgħar fost l-erba', ma kienx hemm l-iċken dubju li fosthom hu kien imexxi.

Daqs erba' snin wara, it-tliet sħabu kienu arrestati mill-pulizija fuq suspett ta' sensiela ta' serqiet. Iżda lil Charles baqgħu ma sabuhx. Ħadd ma kien jaf x'sar minnhu. Lanqas ommu, missieru u ħutu. Għalmenu hekk kienu qalu lill-pulizija meta nterrogawhom.

Xniegħat kien hemm kemm trid. Kien hemm min qal li sħabu kienu qatluh u kien hemm min qal li ommu u missieru kienu ħbewh x'imkien fejn lanqas il-pulizija ma setgħu isibuh.

It-tliet żagħżagħ inħelsu mill-arrest fuq nuqqas ta' provi, u għax ma sabulhom xejn milli suppost kienu serqu. Wara ftit intesa kollox bħal ma ntesa Charles ftit tax-xhur wara, kemm

minħabba li kulħadd kellu l-problemi tiegħu fuq xiex jehda, u kemm minħabba li l-familja tiegħu kienet marret toqgħod f'villa lussuża li nxtrat mingħand miljunarju Sirjan li ried ibiġh malajr u jitlaq minn Malta qabel isibuh tas-servizzi sigrieti ta' pajjiżu. Missier Charles kien mexxiha li l-flus biex jixtri l-villa kien rebaħhom bil-logħob tal-powker fuq l-internet.

Milli jidher ir-rebħ baqa' jsir regolari u ta' spiss għax lit-tfal, jiġifieri ħut Charles, ħarigħom mill-iskola tal-gvern u daħħalhom f'dawk privati u tal-Knisja, xtara l-aħħar mudell tal-BMW, l-aktar li kien jiswa' flus, u rtira mix-xogħol.

Sentejn wara li Charles għeb minn Malta, missieru baġhat għat-tliet ġuvintur sħabu u newlilhom ktieb tal-bank kull wieħed.

"Dawn baġhathomkom Charles," qalilhom. "Kif tistgħu taraw, dawk kontijiet f'bank Żvizzeru u Charles qalli biex ngħidilkhom li fi tliet snin żdiedu bl-imgħax."

Meta fetħu l-kotba tal-bank, it-tliet ġuvintur sabu li l-ammonti depożitati kienu tliet darbiet is-sehem tagħhom ta' tliet snin qabel.

Sena wara, Charles, issa ta' dsatax-il sena, tfaċċa Malta għall-għarrieda ma' tfajla Ingliża il-ġmiel tagħha. Wara li għamel ġimgħa jgawdi lill-familja u ħin twil magħluq f'kamra ma' missieru jiddiskuti n-negozju, ċempel lit-tliet sħabu u flimkien magħhom għamel daqs xaharejn idur madwar Malta, ikellem nutara, avukati, periti u sidien ta' proprjetà, u wara ħafna diskussjonijiet u negozzjati xtara blokk sħiħ ta' djar qodma qrib xatt il-baħar.

Ġimgħa wara kien diġà ħalla Malta u sa xahrejn wara d-djar li xtara kienu diġà dbattlu mir-residenti u minnufih beda x-xogħol ta' twaqqiegħ taħt is-supervizjoni ta' sħabu. Ix-xogħol tlesta f'ħakka t'għajn u minnufih beda x-xogħol proprju tal-bini, minkejja li permess kien għadu ma ħarigħ. Izda Charles ma kellux inkwiet dwar dan.

Kulhadd kien skanta bil-ġmiel ta' blokk li kien tela' flok dik il-kruha ta' djar li kien hemm qabel. U skantaw aktar kif il-blokk kien għoli ħmistax-il sular ma' xatt il-baħar. Is-sitt mitt appartament inbigħu kollha, nofshom lil negozjanti Maltin u lil Ingliži li ddeċidew li jirtiraw Malta. Iżda n-nofs l-ieħor dehru li ntlew minn Sqallin, Amerikani u Russi li kienu jingħalqu xhur sħaħ fl-appartamenti tagħhom u wara ħadd ma jarhom aktar. Iżda flokhom dejjem kienu jiġu oħrajn li kienu jzommu l-istess rutina.

Għamel żmien, Charles, ma jersaqx Malta. Kienu ġrew l-għajdut li kien wehel il-ħabs l-Ingilterra, iżda ħadd ma kien fiż-żgur għax tal-familja u ħbiebu ma' kienu jitekellmu xejn ma' ħadd dwaru. Meta ġie lura Malta wara ħames snin Charles xtara biċċa art enormi kollha xagħri, ħlief għal ftit irqajja ħamrija baxxa 'l hawn u 'l hinn u giren antiki li kienu nofshom mwaqqgħin. Ħafna ħasbuh mignun meta xtara din l-art li ma seta' jibni xejn fuqha għax għall-flejjes li ħallas għaliha, dejjem skond x'kienu jgħidu n-nies, ma kienet tajba għalxejn.

Missieru kien jgħid lil min jistaqsih li ibnu kien xtraha għall-kaċċa minkejja li l-istaġuni tagħha kienu inqatgħu għal kollox.

Xhur wara, il-mezzi tax-xandir ħargu bl-aħbar li ngħata permess għall-bini ta' lukanda ta' ħames stilel b'elf u ħames mitt kamra, u daqs erba' mitt villa fuq l-art li kien xtara Charles, u f'kemm ili ngħid beda x-xogħol tal-bini.

Sadanittant Charles aktar kien jagħmel żmien barra milli Malta u l-amministrazzjoni tal-proprjetà tiegħu ħallieha f'idejn missieru u ħutu li issa kienu saru nies, b'karozzi lussużi, djar il-ġmiel tagħhom u mizzewwġin għand familji prominenti.

Darba, waqt laqgħa ma' negozjanti oħrajn f'lukanda ta' wieħed minnhom f'Las Vegas, Charles tah attakk qawwi tal-qalb. Sakemm twassal l-isptar, qalbu kienet diġà wafqet tħabbat u kien biss bix-xokkijiet f'sidru li stejqer. Wara li għamlu eżamijiet mediċi fit-tul, it-

tobba ma tantx urew ottimismu li Charles kien se jgħaddi wisq għall-aħjar minkejja l-operazzjoni li żgur kellu bżonn. L-ispeċjalista tal-qalb dam jopera fuq Charles aktar minn sitt siegħat, u ġimgħatejn wara Charles kien diġà jimxi qisu qatt ma kien xejn. Matul dan iż-żmien kellu ċ-ċans jirrifletti bil-kwiet – kwiet li qatt ma kellu matul is-snin itir minn kontinent għal ieħor jinnegozja u jkabbar il-ġid kbir li akkumula. F'qalbu qal li kien wasal iż-żmien li jieħu l-ħajja aktar bil-mod. Bdiet taqbd u nostalgija kbira għall-pajjiż u ġietu x-xewqa li jitlaq il-ħajja mgħaġla li kien jgħix, isib mara bilgħaqal, jizzewwigha u jkollu t-tfal.

Charles qagħad joħodha bilmod biex jiġi lura Malta. Titjiriet wisq fit-tul ma kienux jagħmlu tajjeb għal saħħtu. Beda jivvjaġġa qisu turist, jara l-veduti sbieħ li kienu joffru l-ħafna pajjiżi li kien żar kemm-il darba għan-negozju tiegħu.

Sadattant bena villa daqshie x f'tarf ta' rdum, dawwarha b'ħajj għoli biex ħadd ma jkun jista' jittawwal għal ġewwa u tefa' żewġ t'iklieb biex jgħasshulu l-proprjetà matul il-lejl. Peress li ma ried l-ebda barrani jidhol f'daru, ħlief dawk il-barranin li kienu jżuruh dwar negozju kull tant żmien, qabba waħda mit-tfal ta' ħutu teħodlu ħsieb it-tindif u l-amministrazzjoni tal-kċina. Iżżewweġ lil oħt wieħed minn sħabu ta' tfulitu u ftit ftit beda jidra jgħix ħajja pjuttost domestika.

Meta spiċċa fuq is-sigġu tar-roti, u ftit snin wara fis-sodda, Charles xorta baqa' jikkontrolla n-negozji li kellu, minkejja li uliedu issa kienu aktar qed jatu sehem attiv. Charles spiċċa miet ta' tnejn u tmenin sena waqt li kien rieqed. Indifen ħamest ijiem wara minħabba li ħafna mill-ħbieb li kellu xtaqu jivjaġġaw għal Malta għall-funeral, fosthom negozjanti mill-Kolumbja, il-Messiku, l-Afrika t'Isfel u Hong Kong.

(Adattata minn *L-Olimpjadi tad-Dagħa* ta' Charles Micallef St John)